

монополізму; стимулювання за допомогою економічних важелів (цільових субсидій, податкових пільг тощо) модернізації технологій, інноваційної діяльності, освоєння нових видів продукції та послуг з метою задоволення внутрішнього попиту населення країни; забезпечення достатнього рівня профілактики та охорони здоров'я населення, визначення обов'язкового необхідного обсягу медичних послуг у межах безкоштовного лікування хворих у державних медичних установах; організацію розвитку національної культури у державі та культур національних меншин, що проживають на території України; об'єктивне інформування населення з питань економічної політики, духовного життя через державні засоби масової інформації (пресу, радіо, телебачення та ін.); організацію функціонування національної пошти, телеграфу та інших видів зв'язку та комунікацій тощо.

Література

1. Оперативний моніторинг ситуації у соціальній сфері в Україні станом на 1 січня 2009 року [Електронний ресурс] / Центр перспективних соціальних досліджень. — Режим доступу: <http://www.cpsr.org.ua/?pr=7&id=383>
2. Держкомстат [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК 338.24 (369.04)

А. С. Цумаєва

РОЛЬ СТРАХОВОГО ПРИНЦИПУ ФІНАНСУВАННЯ ВИДАТКІВ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЯК СКЛАДОВА АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Основою удосконалення системи державного управління соціальним захистом населення в умовах кризи та посткризового розвитку України має стати перехід від бюджетного до страхового принципу фінансування значної частини видатків на соціальний захист. Одним із перспективних напрямів удосконалення управління системою державного соціального страхування без сумніву, залишається запровадження єдиного соціального внеску. При цьому мають бути збережені принципи, на яких базується діюча система загальнообов'язкового державного соціального страху-

вання: страховий принцип фінансування видатків на соціальну сферу; відокремлення коштів державного бюджету і бюджету соціального страхування; управління фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування з дотриманням принципу паритетності сторін соціального партнерства. Для спрощення процедури збирання коштів на потреби соціального захисту населення слід запровадити єдиний соціальний внесок — консолідований страховий платіж, що здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за всіма видами загальнообов'язкового державного соціального страхування. Водночас, реалізація ідеї єдиного соціального внеску в умовах України потребує першочергового визначення двох принципових питань: чи можна віднести єдиний соціальний платіж до податків, чи його слід розглядати як страховий внесок. Запровадження єдиного соціального платежу здійснюється з метою заміни страхових внесків до всіх фондів соціального страхування. Таким чином, за своєю економічною сутністю він є страховим внеском і не може розглядатися як податок. Водночас, варто зазначити — якщо разом із запровадженням єдиного платежу не передбачати впровадження накопичувальної пенсійної системи, яка базується на персоніфікації пенсійних рахунків, то єдиний соціальний внесок нічим не буде відрізнятися від податку. На сьогоднішній день відрахування у солідарний пенсійний фонд за своєю суттю є податком, оскільки вони не пов'язані із сумами, які реально отримує громадянин на пенсії. Те ж саме стосується відрахувань і до інших фондів. Якщо в Україні не буде запроваджена персоніфікація державного соціального страхування, то єдиний соціальний платіж може бути прирівнено до податку. Враховуючи те, що в умовах кризи основною проблемою є брак коштів, і сучасна пенсійна система у посткризовий період не зможе працювати на старих засадах (перерозподільної солідарної системи), реформування системи пенсійного забезпечення (та впровадження державного медичного страхування) має відбутись на принципах персоніфікації соціального страхування, а єдиний соціальний платіж повинен розглядатися як цільовий страховий внесок (розподіл та перерозподіл якого не може підлягати принципам ручного управління на потреби «залатування дир» у бюджеті). Цей висновок слід покласти в основу напрямів удосконалення державного управління системи соціального страхування та соціального захисту населення в Україні у посткризовий період.

Запровадження єдиного соціального податку передбачає структурне реформування діючої в Україні системи соціального страхування. Зокрема, слід визначити структуру, що буде виконувати функції адміністрування збору внесків на соціальне страхування та їх розподіл між відповідними страховими фондами. Головною метою адміністрування збору та обліку єдиного соціального внеску є уніфікація системи загальнообов'язкового державного соціального страхування. При цьому, для ефективної роботи системи соціального захисту населення слід створити цілісну систему планування надходжень від сплати єдиного соціального внеску та забезпечити проведення єдиної державної політики щодо збору та обліку встановлених державою загальнообов'язкових платежів на соціальне страхування. Забезпечення прозорості системи збору та обліку єдиного соціального внеску створить умови для здійснення ефективного державного контролю за сплатою єдиного соціального внеску за рахунок забезпечення обліку в єдиній інформаційній системі. У загальному вигляді система адміністрування збору та обліку єдиного соціального внеску в Україні у посткризовий період має виконувати такі функції: прийняття та обробку звітності від платників щодо сум нарахованої до виплати заробітної плати (отриманого доходу) та нарахованих сум єдиного соціального внеску; обробку інформації про сплату єдиного соціального внеску та співставлення її із звітною інформацією суб'єктів господарювання; облік надходжень від сплати єдиного соціального внеску у системі централізованих рахунків; розподіл надходжень від сплати єдиного соціального внеску за видами соціального страхування; ведення державного реєстру соціального страхування; підготовку офіційної звітності про надходження до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування від сплати єдиного соціального внеску.

Впровадження єдиного соціального внеску передбачає визначення спеціального уповноваженого органу у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування, який забезпечить виконання зазначених функцій адміністрування. Поряд з цим, має бути визначена спеціалізована розрахункова установа, яка буде здійснювати операції щодо обліку надходжень від сплати єдиного соціального внеску та розрахункові операції щодо розподілу цих надходжень за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування (без акумуляції коштів).

У посткризовий період в Україні можна спрогнозувати декілька сценаріїв щодо визначення таких структур. *Перший сценарій* передбачає, що роль уповноваженого органу має відігравати

один з чотирьох існуючих на сьогодні в Україні фондів соціального страхування. Оптимальним є вибір Пенсійного фонду України (ПФУ), який має найбільш потужне та розгалужене інформаційне і кадрове забезпечення. До функцій ПФУ відноситься і облік усіх застрахованих осіб та персоніфікований облік надходження страхових внесків; створення та забезпечення функціонування єдиного державного автоматизованого банку відомостей про застрахованих осіб тощо. Водночас, на сьогоднішній день Пенсійний фонд єдиний з діючих страхових фондів має статус центрального органу виконавчої влади, що посилює вплив держави на управління системою соціального страхування, створює умови для прямого втручання держави у фінансову діяльність фондів соціального страхування. *За другим сценарієм*, функції адміністрування збору та обліку єдиного соціального внеску мають виконуватися спеціальними підрозділами Податкової адміністрації України, а розподіл внеску між страховими фондами має виконувати Державне казначейство України. Такий сценарій забезпечує незалежність фондів соціального страхування один від одного, але при цьому значно зростає їх залежність від органів виконавчої влади, посилюються ризики державного втручання у діяльність фондів, створюються умови, коли на фонди соціального страхування можуть бути покладені зобов'язання по нецільовим виплатам, не передбаченим законодавством. *Третій сценарій* щодо визначення спеціального уповноваженого органу у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування передбачає об'єднання всіх існуючих страхових фондів у єдиний фонд державного соціального страхування, який має взяти на себе виконання функцій адміністрування збору та обліку єдиного соціального внеску. Це забезпечить суттєву економію бюджетних коштів на адміністративні витрати, сприятиме зосередженню функцій, пов'язаних з формуванням страхових коштів (збору, обліку, контролю за повнотою і своєчасністю сплати єдиного соціального внеску) та ведення єдиної для усіх фондів інформаційної бази у одному органі — об'єднаному Фонді соціального страхування, що має забезпечити прозорість фінансових потоків та підвищити платіжну та звітну дисципліну платників страхових внесків. Найефективнішим, на наш погляд, є збереження в Україні трьох існуючих фондів соціального страхування (пенсійного, по безробіттю та від нещасного випадку на виробництві), а також створення нового фонду медичного страхування, який зможе поєднати медичне страхування та страхування з тимчасової втрати працездатності.